

З благословення Преосвященійшого Сергія,
єпископа Тернопільського і Кременецького

УКРАЇНЬКА АВТОКЕФАЛЬНА ЦЕРКВА історичний нарис про церковний розкол на Україні

Праця, запропонована в цій книжці, є історичним нарисом виникнення та розвитку автокефальної церкви на Україні.

Що це за явище в Православній Церкві, може судити кожний, хто прочитає цю книжку. Вона була написана С. Ранєвським і видана в Джорданвілі (США) в 1948 році. На цей раз вона видається з доповненнями про події сучасного церковного життя на Україні. У книзі читач знайде собі відповідь на запитання: до якої суспільної категорії належить автокефалія на Україні — політичної чи релігійної? Бо багато людей дійсно не можуть дати собі відповідь на це запитання, оскільки зустрічаються з такими судженнями ідеологів УАПЦ, які стверджують, що автокефальна церква “призначена утворити на землі небесне царство” (прот. Василь Липківський), або проф. Чехівського, про те, що “В автокефальній церкві національна справа повинна панувати над церковною. Церковність — це лише форма, яку потрібно наповнити національним змістом”.

На превеликий жаль, за останній час у нас не видано ще жодної книги православного змісту, котра об’єктивно могла б відобразити щирі правду про те, що відбувається в церковному житті Православної Церкви на нашій Батьківщині.

А це зараз так необхідно для тих, хто не твердий у вірі, або шукає дорогу до Бога. Правильна історична інформація про Святу Правду дасть змогу людині знайти шлях до тієї Церкви, в якій живе Бог, яку заснував Господь наш Ісус Христос, розповсюдили Апостоли і укріпили св. мученики, сповідники, преподобні і праведні. Така Церква свідчить і нині про себе силою благодаті Божої, яка надається вірним в Святих Таїнствах, в чудотворних іконах, святих мощах та являється в благочестивому житті і подвигах православних християн. До цієї Церкви належать всі, хто береже вірність вченню Христа та зберігає церковну єдність в душі миру та любові.

Від такого єднання з Церквою Христовою, Соборною і Апостольською відійшла УАПЦ, і це є страшною трагедією для тих людей, які в ній опинилися. Не маючи сили благодаті Божої, якої автокефальна церква себе позбавила гріхом розколу, вона не дає своїм прихильникам вічного спасіння, бо “Кому Церква не Мати, тому Бог не Отець” (свщмч. Киприян Карфагенський).

БОГ НА ПОМІЧ!

ЛИПКІВЩИНА АБО “САМОСВЯТСТВО”

Виникнення української церкви співпадає з періодом Радянського НЕПу на Україні з 1921 до 1930 року. Виконавцем програми “Українського” НЕПу був кандидат у члени Всесоюзного ЦВК, секретар Українського ЦВК Скрипник. Він як щирий український патріот та націоналіст “українізував” установи України, навчальні заклади і основну свою увагу спрямував на “українізацію” Православної Церкви, яка на той час була єдиною і сильною та становила єдине ціле з Російською Церквою.

Створення Української церкви, названої її організаторами “Українською Автокефальною Православною Церквою” (УАПЦ), цікавило Радянський уряд з двох причин: 1) цим руйнувалась єдність Руської Православної Церкви і страждали релігійно-моральні традиції населення України. У центрі Росії Радянський уряд до цього часу сприяв виникненню “Живой церкви” і “Обновленчества” з тією ж метою знищення Православної Церкви; 2) з допомогою української церкви планувалося провести облік сепаратистського елементу, який виник за українського уряду в 1918-1919 рр. та розповсюдився в містах серед народних мас.

Радянська влада надала свободу українським діячам у створенні “національної української церкви”. У середині 1921 року під головуванням Михайла Морозова і секретарством Івана Тарасенка виникла в Києві “Всеукраїнська Православна Церковна Рада” (скорочено — “ВЦПР”). “Рада” одержала у своє розпорядження собори в Києві, відібрані Радянською владою у православних. В першу чергу було передано Софіївський собор в Києві. Жоден православний єпископ не увійшов до складу “Ради” та не підтримав фаворитизованого Радами українського церковного руху. Знайшлося лише декілька священиків, які сподівались зробити кар’єру у підтримуваній цивільною владою церковній організації та охоче увійшли до складу організаторів української церкви. Це духовенство очолив заборонений у служінні (православним єпископом) протоієрей Василь Липківський. Він був відомим прихильником незалежності України від Москви не лише у церковному, але й у політичному плані.

Всеукраїнська Церковна Православна Рада (ВЦПР) одержала директиву від Радянської влади організувати незалежну або автокефальну українську церкву з власним єпископатом. ВЦПР скликала своїх прибічників восени 1921 р. на собор, який дістав назву “Всеукраїнський Собор Православної Церкви”.

Треба відзначити, що українські церковні організатори від початку і до цього часу підкреслюють, що вони та їхні церковні організації — “православні”, не дивлячись на те, що ними порушені святі Канони Православної Вселенської Церкви. Український собор відкрив своє засідання 1 жовтня 1921 р. у соборі Святої Софії в Києві. Незважаючи на прохання “радників”, жоден православний єпископ не з’явився на цей собор. У зв’язку з цим на соборі були поставлені питання:

1) чи вважає себе собор “канонічним собором української автокефальної церкви”, незважаючи на відсутність єпископів, чи звичайною нарадою?

2) про єпископат;

3) про організацію “української автокефальної церкви” та інші. З цього приводу першим виступав протоієрей Василь Липківський із своїми тезами:

1) “всі вірні, хто прибув на собор, не приватні особи, а вибрані представники парафій (прим. автора: кожному відомі вибори по-радянськи), і тому їх голос — це голос тієї церкви, яка їх обрала, а, отже, голос всієї української церкви;

2) всі члени собору зібрались в ім’я Христове з метою вирішення справи діяльності Христової Церкви серед українського народу і тому серед них, відповідно до Його слова, присутній сам Христос (прим. автора: така думка в даній ситуації не є православною);

3) всі члени собору сповнені віри, що українською церквою керує Дух Святий і що “благодать Святого Духа нас тут обрала” (прим. автора: така думка про собор без єпископа є еретичною);

4) тому наш собор має всі умови для того, щоб бути канонічним, юридичним собором всієї церкви;

5) кожен член церкви стає членом собору, незалежно від того, яке він займає становище чи служіння в церкві, а відповідно до того, чи є він обраним від церкви на собор, не беручи до уваги, чи є він єпископом або священиком, чи мирянином, тому що в церкві перед Христом усі рівні (прим. автора: думка схожа з протестантською);

б) тому, якщо єпископи не прибули на собор, то, отже, вони не вважають себе членами нашої церкви, або не вважають себе її обранцями, або ж це й тому, що вважають себе вищими над іншими вірними церкви і бажають зайняти панівне становище на соборі.

У перших двох випадках вони були б зайвими на соборі, а в останньому навіть шкідливими, тому що ніщо так не відокремлює Христа від собору, не відводить благодать Святого Духа, як пиха гордості, панування над братами. Коли ВЦПР просила єпископів персонально стати членами собору, а вони не побажали з'явитись, то це про них слова Христа про званих на вечерю. Багаті знатні не схотіли прийти, але вечеря не була відкладена, а навпаки ще більше гостей зібрано, хоча бідних, сліпих, голодних. Але Господнє Помістя наповнилось гістьми. Собор у Бога відбувся і без них, тих, які вважали себе авторитетними і великими” (Митрополит В. Липківський. “Історія Української Православної Церкви”, 1930 р., с. 18–19) (Прим. автора засудження православних єпископів без підстави та пропозиція стати на неканонічний соборний шлях без єпископа).

У дискусії з приводу наведених вище тез Липківського “собор” визнав себе канонічним і юридичне уповноваженим голосом всієї Української Церкви.

“Всеукраїнський собор” вирішив, отже, відмовитись від Святих Канонів Православної Церкви відносно “хіротонії єпископа не менш, як двома єпископами” та рукоположив собі єпископат за власним обрядом. Собор обрав своїм митрополитом Василя Липківського. За літургією, яку відправляли 30 священників і 12 дияконів, за участі всіх членів собору і присутніх в храмі мирян, було проведено рукоположення українського автокефального митрополита. Під час рукоположення всі присутні в храмі стали класти руки на плечі іншому що стояв попереду від входу храму до соли і на стоячих на соли членів собору мирян; останні на дияконів, диякони на священників, а священники на ставленика. Новопоставлений “митрополит” Василь Липківський відразу рукоположив на єпископів священника Нестора Шараєвського і священника Іоанна Теодоровича. “Автокефальна ієрархія” продовжувала рукополагати нових єпископів; перед 1926 р. їх нараховувалось не менше 28.

Вміщена в українському журналі “Пу-Гу” ілюстрація ієрархів “української автокефальної церкви” зображає 28 єпископів і називає їх “борцями за українську церкву”. На ілюстрації вони представлені в прекрасному дореволюційному архієрейському одязі, очевидно, пограбованому з ризниць православних архієрейських храмів під час перебування православних єпископів у радянських в'язницях. Пошити такі ризи під час революційної розрухи і закриття більшовиками монастирів не було можливості і тому залишається констатувати, що ці багаті ризи потрапили до рук українських автокефалістів шляхом грабінництва. На головах цих лжеєпископів бачимо прекрасної роботи митри, на грудях багаті й розкішні панагії та хрести, а в їхніх руках художньої форми жезли — все власність православних ієрархів. Так радянська влада одягнула своїх архієреїв для України.

Київський “Всеукраїнський Собор” змінив також Святі Канони Православної Церкви для кандидатів в єпископи. У Православній Церкві допускається кандидатом у єпископа той, хто не одружений або вдівець прийняв чернецтво, а “всеукраїнський собор” допустив до єпископату одружених і своє новаторство записав окремим пунктом у “Діяння Собору”. Крім того, собором, який тривав з 14 по 30 жовтня 1921 року, були укладені інші канони. Всі діяння і канони українці видали окремою книгою. У 1946 році прихильники покійного Липківського перевидали ці “Діяння і канони Всеукраїнського православного собору 1921 р.” в Німеччині, вилучивши ті пункти, які вихваляють радянську владу. Зі змісту цих “діянь” випливає, що “українські автокефалісти” обрали новий устрій для своєї церкви, заснований на так званій “соборноправності”, тобто, що всі члени, як духовні, так і миряни, у церковних справах мають рівноправний голос. Для втілення “соборноправності” в життя, собор змінив весь адміністративний церковний устрій, який до цього часу існував у Православній Церкві. Головування всеукраїнської церкви, управління єпархією, благочинницькою округою і приходом підпо-

рядковувалось модним на той час так званим “церковним радам” і головували у них світські особи.

Не можна не відзначити, що під час засідань “ВЦПР” і “Всеукраїнського собору Православної Церкви” у храмі Святої Софії в Києві, на дверях його вивішувались все нові плакати українською мовою, в яких радянська влада вихвалялась і оцінювались її заслуги перед “українською церквою”, а православний єпископат на Україні засуджувався.

У 1922 році за благословенням Патріарха Тихона відбувся законний Собор Православних Єпископів України, який очолював Київський митрополит Михайл (Єрмаков). Але самозвана лжеєрархія, створена більшовиками “української православної автокефальної церкви”, цього Собору не визнала і виступила проти нього. Собор єпископів розіслав Архіпастирське послання до православного люду України, в якому всі ці дії “автокефалістів” назвав “хатнім дійством двох осіб: Шараєвський посвятив Липківського, а останній Шараєвського”, і тому народ став називати їх “самосвяти” або “самогонщики”. Ця назва збереглася серед православних і до наших днів.

З рукопису Липківського випливає, що “УАПЦ” була помічницею радянської влади у проведенні українського НЕПу і “тому її розвиток та існування тісно пов’язані” з долею НЕПу. У цей період, як пише В. Липківський, довелося його духовенству бути на послугах ЧЕКа і ДПУ (державне політичне управління), а з кінцем українського НЕПу всіх їх спіткала та ж доля, що і вірних, котрі увійшли в його церкву. Після НЕПу залишилися живими з липківського духовенства окремі особи, котрі сховалися серед населення і видавали себе за світських або перейшли до “обновленчества”. Відповідно до наказу радянської влади “обновленческа” церква стала розвивати свою діяльність на Україні через два роки після виникнення УАПЦ. Сама ж УАПЦ припинила своє існування після НЕПу, але в цей час “обновленческа” церква прийшла їй на зміну. В очах народу УАПЦ була негативним явищем, бо народ вважав її духовенство “приспівниками совітів” по “чистці” населення на Україні, тісно зв’язаними з ДПУ.

Ця думка поширювалася на Україні також в роки фашистської окупації.

У кінці свого рукопису В. Липківський відверто признається, що їх місія в Радянському Союзі закінчена і одна надія на відродження і розквіт його церкви покладається на єпископа Полікарпа (Сікорського) у Польщі.

Війна 1941 року застала на Україні “обновленческі” церкви, парафії Московського митрополита Сергія, місцеблюстителя Патріаршого Престолу, Катакомбну Церкву, вірних якої на Україні називали “тихонівцями”; і можна було зустріти ще окремих світських і навіть духовних осіб — послідовників липківщини.

“Архієпископ” Іоанн Теодорович, який вчасно емігрував від “совітів” до Філадельфії (США), був єдиним “єпископом” липківської ієрархії з Києва.

У 1947 році у Регенсбурзі (Баварія) була перевидана його книга “благодатність ієрархії УАПЦ”. Тепер він сам зрікається викладених у ній доказів і визнає неканонічність свого посвячення.

СПРОБА УКРАЇНІЗАЦІЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В ПОЛЬЩІ

Згідно з Ризьким трактатом 1921 року до території відродженої Польщі увійшли на Сході землі з православним 5-ти мільйонним населенням. Спочатку це населення вважалось руським. Але Польський уряд вирішив ліквідувати в його душах “москвофільський” дух: за прикладом габзбурзького двору у Відні захотів спочатку його “українізувати”, а потім “полонізувати”.

Відомо що в кінці XIX ст. Австро-Угорський двір під впливом і за порадою римо-католицьких кіл почав готувати серед галичан, які сповідували уніатство, особливу інтелігенцію для Малоросії. Назву Малоросія було замінено на термін “Україна”. І всім галичанам втовкмачували, що вони українці і повинні прагнути до створення незалежної України. Про це детально пише польський вчений С. Т. Смолька в книзі “*Les Ruthenes et les problemes religieux du monde russe*” (Берн, 1917). С. Смолька писав свою книгу на основі джерел, взятих з архіву Австрійського двору.

Православне населення на території Полісся на південь від річки Прип’яті (Волинь і колишня Холмщина) поляки вважали українським, а на північ білоруським. Таких православних українців було біля 65% від всього православного населення Польщі. До смерті маршала Пілсудського, великого русофоба, Польський уряд проводив українізацію цього населення — “вибивав московський дух”, що продовжувалося до 1936 року а пізніше відбувся перехід до полонізації.

Для проведення українізації православних поляки вирішили використати Православну Церкву, ієрархія якої прислужувала урядові від часу проголошення незалежності Православної Церкви в Польщі (від 1925 р.).

Віляновський, професор канонічного права Віденського університету, згадував у своїх лекціях, що Польському урядові одержання автокефалії для Православної Церкви коштувало три мільйони злотих, виплачених у Костянтинополі, згідно з записом в архіві Міністерства іноземних справ у Варшаві (Скрипт “Право Костільне”, Вільно, 1931). Автокефалія Православної Церкви в Польщі не була визнана Матір’ю–Церквою. (Законна автокефалія Православної Церкви в Польщі була дарована Руською Православною Церквою у 1948 р.).

Поляки наказали православному єпископатові хіротонувати вікарія українця для Волинської єпархії. Кандидатом у вікарії було запропоновано колишнього чиновника українського уряду з 1919 р. Полікарпа (Сікорського), який у цей час був у сані архімандрита і настоятелем Загаєцького монастиря на Волині біля “радянських” кордонів.

Його хіротонія відбулась 10.04.1932 року з отриманням титулу єпископа Луцького.

З цього часу почалося цькування церковнослов’янської мови. Заборона проповідей російською мовою, переслідування священників — навіть єпископа Симона (Івановського), популярного серед всіх волинян своєю твердістю; він не відступав і продовжував служити церковнослов’янською мовою, а проповіді виголошував російською. Дух “українізації” серед міської інтелігенції підтримувався двома силами:

1) Польським урядом, на кошти якого у Луцьку був заснований український тижневик “Українська нива”, що засуджував все російське;

2) Радянськими українськими колами з Києва. Майже до 1928 р польські українці вільно підтримували зв’язок з київськими українцями. Листування з українськими церковниками Польщі вів сам митрополит В. Липківський. Все це ще більше переконувало їх у правоті своєї справи і вони ще більше проникалися ідеєю “автокефалії української церкви”. Певно, що і сам настоятель Загаєцького монастиря архімандрит Полікарп (Сікорський) був під великим впливом В.Липківського.

Невдовзі після хіротонії єпископа Полікарпа у Луцьку було створене українське церковне братство ім.Петра Могили під протекторатом Волинського воєводи поляка Юзевського. Члени цього братства засуджували в “Українській ниві” священників, котрі відмовлялися проводити українізацію богослужіння, називаючи їх “зрадниками свого народу”. Деякі навіть зазнавали переслідувань з боку адміністративної влади за стійкість. Таке становище було до 1938 р., тобто до періоду зміни курсу політики поляків стосовно православних. Поляки почали несподівано полонізувати православних і з допомогою поліції насильно повертати у римо-католицьку віру. Православних польська поліція тисячами гнала до римо-католицького костьолу і тут їх ксьондз приєднував до своєї віри через причастя. У 1938–1959 рр. було зруйно-

вано біля 150 православних храмів. Одночасно польський уряд змушував митрополита Діонісія (Валединського) пропагувати за кордоном благополуччя Православне Церкви в Польщі.

Польсько-німецька війна 1939 р. закінчилась переділом Польщі по річці Буг (лінії Керзона) між Радянським Союзом і Німеччиною. Землі із православним населенням (крім Холмщини) відійшли до Радянського Союзу. На захід від ріки Буг Гітлер організував так зване Генерал-Губернаторство, на території якого залишилися два православних ієрархи: митрополит Діонісій та єпископ Тимофій (Шретер).

Митрополит Діонісій конфліктував з німецькою адміністрацією у Варшаві і листовно просив Берлінського митрополита Серафима прийняти від нього управління церквою в Генерал-Губернаторстві, сам же виїхав на власну віллу в Отвоцьку, начебто під домашній арешт. Попередньо заручившись згодою Св. Синоду Руської Зарубіжної Церкви, митрополит Серафим прибув до Варшави і прийняв від митрополита Діонісія управління церквою в Генерал-Губернаторстві. Але і він тут довго не затримався.

За Генерал-Губернатора Франка в Кракові було організовано великий український Комітет, до складу якого входили виключно галичани. З цього було видно, що Франк готував кадри з українців для майбутньої незалежної України. Хоча члени цього комітету були залежні від свого уніатського митрополита Андрія Шептицького, але вони виявилися “коректними” і не забули про Православну Церкву у вільній Україні. Комітет вирішив, можливо, під впливом своїх церковних кіл, приготувати для України православну ієрархію на території Генерал-Губернаторства. Франку було запропоновано двох кандидатів:

- 1) професора І. І. Огієнка, який був близьким до уніатських кіл;
- 2) Архімандрита Палладія (Видибіду-Руденко).

Викликаний Франком митрополит Серафим категорично відмовився хіротонісати нову ієрархію для Генерал-Губернаторства і тому був змушений негайно залишити його територію. Митрополит Діонісій, погодившись на цю хіротонію, тепер повернувся на свою кафедру і став управляти так званою “Автокефальною Православною Церквою в Генерал-Губернаторстві”, попередньо склавши присягу на вірність Франкові у Кракові (ці зміни відбувалися у вересні 1940 р.).

Хіротонію українських єпископів здійснили три ієрархи:

- 1) митрополит Діонісій;
- 2) архієпископ Празький Савватій, запрошений на хіротонію з Праги;
- 3) єпископ Тимофій.

Професора Івана Огієнка найменували Іларіоном — архієпископом Холмським і Підляським, а архімандрита Палладія — архієпископом Краківським. Таким чином був створений “собор Єпископів АПЦ в Генерал-Губернаторстві”.

Знайомий з планами Гітлера, Франк знав про майбутню війну з Радянським Союзом і, можливо, сподівався отримати у своє управління весь Схід. Виходячи з цього, він навіть подав свій план управління російськими землями фюреру. У цьому плані не можна було обминути такого важливого питання, як очолювання Православної Церкви в Росії. Своїм кандидатом на посаду глави Церкви Франк намітив митрополита Діонісія, якому у бесіді натякнув про це. Цим, власне кажучи, і можна пояснити розпорядження митрополита Діонісія віддрукувати у синодальній типографії канцелярські бланки з титулом “Смирений Діонісій, ПАТІАРХ МОСКОВСЬКИЙ І ВСІЯ РУСІ”. Ці віддруковані бланки лежали у нерозкритих пакетах в канцелярії Варшавської Консисторії восени 1941р. Як відомо, було прийнято план колонізації Росії не Франка, а Розенберга і кандидатура митрополита Діонісія відпала.

На польських землях, які відійшли до Радянського Союзу, православна церква отримала із Москви патріаршого екзарха в особі єпископа Миколая (Ярушевича), пізніше митрополита Київського і Галицького (а потім митрополита Крутицького). Єпископ Миколай відвідав усіх ієрархів, які залишилися після поділу Польщі, а саме:

- 1) архієпископа Олексія (Громадського)
- 2) архієпископа Олександра (Іноземцева)
- 3) єпископа Полікарпа (Сікорського)
- 4) єпископа Симона (Івановського)
- 5) єпископа Антонія (Марценка)

і від усіх одержав письмову заяву про прийняття під юрисдикцію Московської Патріархії. Єпископ Полікарп неодноразово співслужив митрополиту Миколаю і разом з ним хіротонував у Луцькому соборі на єпископа Веніаміна (Новицького), секретаря Духовного собору Почаївської Лаври.

Московська Патріархія викликала до себе в Москву по одному архієпископа Алексія, єпископа Симона, єпископа Антонія і намісника Почаївської Лаври архімандрита Пантелеймона (Рудика), якого у Москві хіротонували у єпископи. Після повернення з Москви владики не розповідали про прийом у Москві. Тільки деякі з них висловились: дякуйте Богові, що ви не єпископ. Архієпископ Олександр (Іноземцев), який відмовився поїхати до Москви через хворобу, митрополитом Сергієм був зарахований поза штатом. На польській території, яка відійшла до “совітів”, питання про українізацію церкви більше не виникало до Великої Вітчизняної війни та богослужіння церковнослов'янською вів навіть єпископ Полікарп.

ВИНИКНЕННЯ “НЕОАВТОКЕФАЛЬНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКВИ” ПІД ЧАС ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1939–1945 рр.)

Друга світова війна застала Московського Екзарха Західної України та Білорусії митрополита Миколая на Сході, далеко за межами його екзархату. Православна ієрархія, очолювана Волинським архієпископом Олексієм (Громадським) після окупації України німцями, організувала влітку 1941 р. Українську Православну Церкву на автономних правах, наданих розпорядженням Патріарха Тихона від 1920 р.

Собор єпископів Української Автономної Церкви благословив здійснювати богослужіння українською мовою, якщо того побажають парафіяни. До цієї церкви приєднались віруючі “Катакомбної Церкви”, так звані тихонівці, віруючі під юрисдикцією Московського митрополита Сергія, приєдналось багато віруючих і духовенства з “обновленства”. Віруючі бачили в особі Автономної Української Церкви вільну Православну Церкву, про яку вони давно мріяли під ярмом безбожної влади. З ієрархією Автономної Церкви об'єдналися православні єпископи, які залишились після відходу більшовиків. Великим авторитетом у цій Церкві користувався схиархієпископ Антоній (Абашидзе) в Києві, який спочив перед відступом німецьких військ. Собор Автономних Єпископів України від 18.07.1941 р. надав єпископу Олексію (Громадському) титул митрополита і Екзарха України. У Соборі Єпископів не брав участі Полікарп (Сікорський), який прислав листа з своїми побажаннями, і архієпископ Олександр (Іноземцев), з яким важко було підтримувати листування в такий час. Як згадувалось раніше, Гітлер передав адміністративне управління Росією Розенбергу, творцю “Міфу ХХ ст.” Останній створив спеціальне “Східне міністерство”. Міністерство Розенберга не дозволяло в'їзд на територію свого гебіту особам, що проживали на захід від лінії Керзона. Не дивлячись на меморандум та намагання митрополита Діонісія, це міністерство не допустило його до управління Церквою на Сході. Таким чином, недвозначні натяки Франка про управління Церквою в Росії митрополитом Діонісієм, залишились пустим звуком. Незважаючи на це, митрополит Діонісій намагався з допомогою посланців зав'язати стосунки з ієрархами за лінією Керзона, які перед війною входили до складу православної ієрархії в Польщі.

Митрополиту Діонісію не сподобалися дії митрополита Олексія (Громадського) на Волині і організація “Автономної Церкви” і тому він налагодив стосунки з єпископом Полікарпом у Луцьку і архієпископом Олександром у Пінську.

Керівники українського політичного життя, які склалися переважно з галичан, були незадоволені тим, що Православна Церква на Україні має права тільки автономної, а не “автокефальної” церкви, а, отже, залишається залежною від своєї Матері-Церкви у Москві.

Центр політичного українського керівництва був тоді на Волині. Його очолював галичанин Бандера і його друзі, що перекочували нелегальним шляхом з Галичини до Волині. Протягом багатьох років Бандера був на службі німецького штабу і вів свою діяльність ще в Польщі. Як українська преса, так і українські агенти стверджували одностайно, що варто лише німецькому солдатові ступити на українську землю ногою, як там народ охоче зустріне визволителів від “московського ярма”, і дружньо візьметься за організацію незалежної України. Але генеральний німецький штаб пережив розчарування, тому що не зустрів жодної людини, що б не тільки мріяла, але й розуміла, що таке “український сепаратизм”. Симпатія німців до Бандери швидко випарувалась, і Бандера з друзями пішов у підпілля, організувавши партизанку на Волині. Там виникли й інші українські партизанки: “бульбівці” та “мельники вці”. Ці партизанки виникли з моменту зміни ставлення німців до українського руху. Спочатку партизани знищували німців, але, коли німці за це стали знищувати цілі села разом з населенням, партизани залишили в спокої німців і взялися за польські села і всіх тих з місцевого населення, хто був проти них. У цьому відношенні найсильнішими терористами були бандерівці.

Єпископ Полікарп підтримував дружні стосунки з українськими політичними діячами на Волині і вони спільно вирішили відновити “Українську Автокефальну Церкву”. Посильний приніс від митрополита Діонісія з Варшави призначення єпископа Полікарпа на посаду “Тимчасовий Адміністратор православної автокефальної церкви на звільнених землях України” з наданням сану архієпископа. Це втручання митрополита Діонісія за наявності організованої Української Автономної Церкви на Україні у церковні справи України не мало ніяких канонічних підстав та суперечило ТОМОСУ Костянтинопольського Патріарха від 13.11.1924 р., який одержав митрополит Діонісій за організації автокефальної православної церкви в Польщі. У своєму листі митрополит Діонісій радив єпископу Полікарпу підтримувати дружні стосунки з архієпископом Олександром у Пінську і разом висвячувати нових ієрархів для своєї церкви. Ще тоді дії митрополита Діонісія і втручання у внутрішнє церковне життя України засудив схиархієпископ Антоній в листі до митрополита Олексія такими словами: “Митрополит Діонісій цим втручанням встромив ніж у спину нашій Церкві”.

Під головуванням архієпископа Олександра в Пінську 8–10 лютого 1942 р., відбувся Собор “автокефальних українських єпископів” у складі голови й архієпископа Полікарпа. 9–10 лютого вони хіротоніса ли на єпископів прот. Никанора Абрамовича, прот. Івана Губу і архієпископа Георгія (Кореностова). Крім цього, Собор ухвалив: “Згідно з 68 правилом Св. Апостолів, яке забороняє єпископу, пресвітеру або диякону від кого б то не було приймати повторне рукоположення і, маючи на увазі 52 правило Св. Апостолів про прийняття покаєних, — приймати священиків і дияконів (єпископів не залишилось) Української Автокефальної Церкви, рукоположених ієрархією в 1921 р., в “сущому стані”. Отже, Пінський Собор 1942 р. визнав за благодатне все духовенство Липківського, рукоположене не єпископами, а світськими особами, і, згідно з цим, приймав його в “сущому сані”. Постанова Пінського Собору знайшла живий відгук серед православного населення на території колишніх піддяданських, де стали називати нову нову автокефальну ієрархію і духовенство: “неоавтокефалистами”, “неоліпківцями”, “неосамосвятами”. 04.05.1942р. новостворену “українську автокефальну православну церкву” офіційно визнав Німецький рейхскомісар на Україні. Автокефальна ієрархія негайно стала продовжувати хіротонії нових єпископів. Першим на єпископа

був рукоположений Фотій Тимошук . Він прибув до Польщі з Совдепії в 1932 р., видав себе за священника , потерпілого від більшовиків і був призначений митрополитом Діонісієм настоятелем парафії. Але невдовзі польська влада встановила , що він є радянським шпигуном і при переході через кордон вбив польського прикордонника . Його було засуджено на 10 років, але при захопленні Галичини радянськими військами в 1939 р. — звільнено . На основі цього Св. Синод Православної Церкви в Польщі не визнавав його священником . Серед інших були рукоположені в єпископи четверо одружених священників : Михайло Хороший , Сильвестр Гавєський , Григорій Огійчук , Володимир Малець . Рукоположення деяких єпископів проходило у співслужінні “єпископа Фотія Тимошука” . Про діяльність і розвиток автокефальної ієрархії на Україні архієпископ Полікарп акуратно вислав поширені звіти митрополиту Діонісію у Варшаву .

Православне населення на колишній підрадянській території не пішло за неоавтокефальними ієрархами , які прибули до них . Автокефальних єпископів , яких непривітно зустрічало населення , охоче приймали в багатьох місцях німецькі гебітскомісари . Останні забирали у православних храми і віддавали у їх розпорядження . Так , наприклад , у Дніпропетровську , прибувши туди автокефальний єпископ Генадій Шиприкевич був люб’язно прийнятий гебітскомісаром , який на площі при скопиченні народу урочисто вручив прибувшому архієрейський жезл , а бургомістру — ключі від міста . Пізніше той самий гебітскомісар передав єпископу Генадію відібраний у православних храм .

Зовсім інша картина була на території колишньої Польщі — на Волині та Поліссі , де православні не знали про плоди діяльності липківщини і де розвивалась українська партизанка всіх мастей . Домінуючу роль відігравали “бандерівці” , які охопили територію п’яти районів : Рівненського , Здолбунівського , Лубенського , Кременецького та Луцького . Бандерівський центр , що знаходився у селі Дермані , підтримував тісний зв’язок з автокефальною ієрархією , який полягав у взаємному виконанні різних доручень і директив . Безпосередньо був пов’язаний із бандерівським центром в Дермані автокефальний єпископ з Рівного Платон Артем’юк , який двічі їздив до їхнього штабу і був два рази урочисто зустрінутий ними , проходив між двома рядами бандерівців , одягнених у форму гестапо і сидів разом з ними за столом . Тут , в центрі , було ухвалено вбити голову Української Автономної Православної Церкви митрополита Алексія (Громадського) , і постанова була виконана 07.05.1943р . Також бандерівці вбили другого ієрарха Української Автономної Православної Церкви єпископа Мануїла (Тарнавського) , якого взяли вночі з квартири у Володимир-Волинському і повішали у лісі . Старших священників , які не хотіли зраджувати присягу та переходити в українську автокефалію , бандерівці безпощадно ліквідували , молодих до півсмерті били і виганяли з парафії . Тому багато старших священників , які не захотіли зраджувати присягу і стояли на сторожі Православ’я , загинуло , прийнявши мученицьку смерть . Приміром , можна розповісти про мученицьку кончину старця — протоієрея Мілентія Рожковського у с. Малій Мощанці , Лубенського району , який не погодився служити богослужіння українською мовою . Увірвавшись до нього додому , бандерівці стали його бити , потім колоти ножами і , напівмертвого , кинули головою вниз у криницю .

Єпископ Платон Артем’юк у своїй Рівненській окрузі безжалісно розправлявся з непокірними священниками і скрізь у парафіях заводив так звані “церковні ради” , очолювані світськими особами . Інакше кажучи , Платон Артем’юк втілював у життя “соборноправність” , встановлену у діяннях Собору УАПЦ 1921 р. в м. Києві . Його наслідували й інші “новолипківці” , але не з такою енергією і не з таким насильством , бо менше зверталися за допомогою до бандерівців . Українізацію богослужіння єпископ Платон проводив у непокірних селах з допомогою тих же бандерівців , які почали ночами з’являтися у село і по черзі заходили в хати і били господарів , примушуючи їх зректися церковнослов’янської мови і стати “українцями” .

УКРАЇНСЬКІ АВТОКЕФАЛІСТИ В ЕМІГРАЦІЇ У НІМЕЧЧИНІ

Відступ німецької армії з Росії вже на початку 1944 р., змусив українську ієрархію з частиною духовенства і українських партизан втекти на Захід.

Дорогою, автокефальна ієрархія ін-кропоре (ненадовго) затрималася у Варшаві і тут, як дітище митрополита Діонісія, була прийнята ним і розташована в митрополичих будівлях. Коротке перебування її у Варшаві відзначене, ймовірно, трьома подіями:

1. У неділю Вайї (вербну) 1944 р. українська автокефальна ієрархія урочисто вручила митрополиту Діонісію (Валединському) титул “патріарха всієї України” за його вірність українській церкві і народу. Вручення патріаршої грамоти відбувалось в горнищах митрополитового дому. Новоспечений “патріарх” Діонісій прийняв цю грамоту і українською мовою зачитав заготовлене слово вдячності ієрархії, котра оцінила його труди. Тільки два єпископи з автокефальної єпархії написали протести проти цього титулу, наводячи той аргумент, що ТОМОС Костянтинопольського Патріарха від 1924 р. не дає права митрополиту Варшавському втручатися в життя української церкви, а автокефальній ієрархії роздавати титул “патріарха”. Правда, на Україні ці два єпископи не виявили протесту проти втручання митрополита Діонісія в церковне життя України. Незважаючи на пізнішу заборону німецьких властей користуватися титулом “патріарха всієї України”, ім'я митрополита Діонісія з цим титулом все ж згадувалося за богослужіннями в українських автокефальних церквах до половини січня 1945 р. (напр. в Соснівцях).

2. Деякі єпископи цієї ієрархії, перебуваючи в приміщенні, де містився інтернат для вихованців Духовної семінарії, завели щоденні п'яні оргії на очах молодих семінаристів. Для богослужіння митрополит Діонісій відпустив свій собор українській автокефальній ієрархії і неодноразово з ними співслужив. З ними співслужили й інші ієрархи Генерал-Губернаторства: архієпископ Ілларіон (Огієнко), який поїхав потім у Канаду та архієпископ Палладій (Вицибіда Руденко), який пізніше проживав у таборі ДП¹ в Регенсбурзі. Коли один з єпископів Автономної Української ієрархії запитав архієпископа Ілларіона, чому він співслужив з неблагодатними автокефальними єпископами, то архієпископ Ілларіон відповів: “Це було проти моєї волі це було насильством над моєю особистістю”.

3. З приводу двохрічного існування “новоавтокефальної української православної церкви” її ієрархія вирішила відсвяткувати ювілей. Святкування ювілею проходило в залі митрополитового дому за згодою митрополита Діонісія. На торжество були запрошені митрополит Діонісій і архієпископ Палладій, який проживав у Варшаві. Довгий стіл, за який сіли ієрархи, був заповнений блюдами з нарізаним волинським салом, привезеним митрополитом Полікарпом та декількома пляшками Варшавського “бімбра” (назва самогону у Варшаві).

Місце головуючого за столом зайняв митрополит Діонісій. Справа від нього сіли митрополит Полікарп, а зліва архієпископ Палладій, далі розсілися за старшинством чину. Перший тост підняв митрополит Полікарп за здоров'я митрополита Діонісія, який перебив його, кажучи що “зараз ювілей української автокефалії і п'ємо за здоров'я митрополита Полікарпа”. На десятому тості знову встав митрополит Полікарп з повною чаркою в руках і проголосив тост за здоров'я митрополита Діонісія, а його тост продовжив архієпископ Палладій, який сказав: “Чудово, що ви віддаєте належне митрополиту Діонісію, який з доброї волі дав вам можливість створити українську автокефальну церкву, але вона не закінчена, і тому раджу всім вам кинутись йому в ноги тут і просити написати Вселенському патріарху, щоб він визнав і оформив цю автокефалію. Після цих слів єпископа Палладія митрополит Діонісій дав зрозуміти ораторові, щоб припинив це слово, але архієпископ Палладій говорив до кінця. Митро-

¹ ДП — табори тимчасового перебування осіб, які опинилися в Німеччині після війни.

полит Діонісій став переконувати митрополита Полікарпа, що це зайве і митрополит Полікарп зі своїми ієрархами погодився. Коли архієпископ не знайшов підтримки у жодного ієрарха, то залишив ювілейне торжество і вийшов із залу. На питання, яка причина змусила його покинути торжество, архієпископ Паладій відповів: “Я переконався, що потрапив в середовище обмежених і недалекоглядних ієрархів, позбавлених почуття відповідальності перед історією Церкви і свого народу, якому, здавалося би, вони повинні служити”.

Наближення фронту до Варшави влітку 1944 р. змусило автокефальну українську ієрархію емігрувати в м. Бреславль у Німеччині. Під час переїзду під Марбургом стався випадок, який характеризує моральний рівень цих єпископів. В одній із бесід між собою у вагоні єпископ Сергій (Охотенко) мав необережність критично висловитись про церковну діяльність Липківського. Ще не встиг він закінчити своїх суджень на адресу “апостола” української автокефалії, як на нього накинута його брати-єпископи Ігор та Григорій, застосували до нього своєрідний бокс. У вагоні знялися крик та метушня, а в повітрі матюки. Єпископ Сергій був побитий і викинутий на станції в подертій рясі з вагону. За злослів'я на “українського апостола” Липківського був виключений із сану ієрархії митрополитом Полікарпом. (Після війни єпископ Сергій знову перебуває в сонмі ієрархії, котра зробила його єпископом).

Потрапивши за Гітлера на територію Німеччини, українська автокефальна ієрархія задумала вислужитися перед керівниками Німеччини та одержати духовну опіку над православними у таборах. З цією метою їх єпископ Мстислав (Скрипник), який потім в серпні 1948 р. переїхав до Канади, від імені своєї ієрархії послав поздоровчу телеграму з Новим 1945 роком на ім'я Гітлера і отримав від нього поздоровлення у відповідь, про що повідомлялося в українській газеті, що видавалася в Берліні. Скоро єпископ Мстислав отримав призначення від Гітлера духовно окормляти православних робітників у таборах в усьому “Судетенлянді”. Однак воєнні дії, що швидко розгорнулися, не дали йому можливості виконувати свої обов'язки.

Після закінчення війни православні ієрархи зі сходу і українські автокефальні єпископи опинилися на території окупованої Німеччини, в Американській зоні. Згідно з канонами єпископи Української автономної церкви та ієрархи Білоруської Церкви увійшли до складу ієрархії Руської Православної Церкви за Кордоном. З Білоруської ієрархії винятком був єпископ Павло (Мілетьев), який до цього перейшов у римо-католицьку віру, з надією одержати від керівників її захист на випадок насильного виїзду до Радянського Союзу. Але українська автокефальна ієрархія, яка вирішила влаштувати на території чужої єпархії свою власну, і далі іменувала себе “православною”.

Створені УНРРА табірні умови для ДП сприяли українським автокефалістам у розвитку діяльності і зміцненні їх впливу. Ці умови сприяли бандерівцям у захопленні влади і керівництва у таборах з українською більшістю. Там, де управління табором потрапляло до рук галичан-бандерівців, підтримувалося українське автокефальне духовенство, а інше виганялося або просто в табір не допускалося. Православні боялися виступити проти автокефалістів через широкі повноваження табірної керівництва, котре одержало право від УНРРА видавати незадоволених та деструктивних елементів і відсилати їх на батьківщину. Боячись видачі більшовикам, православні сиділи тихо в таборах, терплячи всі знущання від бандерівців. Отже, на той час під егідою української автокефальної церкви нараховувалося багато вірних, які за існуючих умов у таборах не могли вийти з-під опіки українських політичних і церковних кіл, чекаючи моменту звільнення від духовного та фізичного терору, який міг настати після вивезення на роботу за океан.

Бандерівці залишилися не менш енергійними в українських таборах ДП в Американській зоні. Їх політичний центр надалі продовжував створювати “незалежну Україну”, звичайно, фіктивну, але для цієї мети не шкодували ніяких засобів. Про життя в таборах з бандерівськими керівниками можуть говорити ті, хто сам на собі це витерпів і відчув. Багато хто твердить, що табірне правління бандерівців втілює в собі ненайгірше в порівнянні з більшови-

мом і расизмом. Можна було зустріти в українських таборах, що за невиконання наказів бандерівців, за читання неукраїнських газет, за розмови іншою мовою, за вільнодумство садили до ями і піддавали тортурам та знущанням. Пізніше викидали з табору як “деструктивний більшовицький елемент”. Бандерівський центр інші українські політичні керівництва зобов’язував збирати з усіх українців “національний податок” на невідомі цілі. Той, хто не сплачував цього податку засуджувався як зрадник свого народу і піддався репресіям.

Уніати-галичани по таборах виконували накази керівництва і всіма силами агітували православних для вигоди української автокефалії. Одночасно, в тому ж таборі, це не перешкоджало уніатському духовенству за богослужінням називати православних і євреїв своїми ворогами № 1. Очевидно, що галичани-уніати підтримують українських автокефалістів з метою розвалу Православ'я. До того часу бандерівські кола впливають на життя автокефальної української церкви. В уніатських церковних журналах розміщувалися статті про подальшу долю “української автокефальної церкви”. У статтях висловлювалися думки, що ця церква стоїть на роздоріжжі: один шлях веде до римо-католицизму, а другий — до реформаторства, на якому зараз і перебувають українські автокефалісти.

Незважаючи на табірні репресії, навіть серед православних автокефалістів все частіше стали говорити, чому вони відірвані від Вселенської Православної Церкви. Щоб заспокоїти совість населення, автокефальна українська ієрархія широко оповістила в українських газетах про свої послання до Вселенських Православних Патріархів і до Св. Синоду Зарубіжної Православної Руської Церкви — про прийняття їх церкви у молитовне спілкування. Одержана відповідь від Св. Синоду не задовільняє “(х, і вони не згодні на пропозицію: Св. Синод згоден залучити до молитовного спілкування персонально кожного їх ієрарха окремо, якщо хіротонія його відповідала вимогам канонів Церкви і була здійснена за Канонами. Але українська автокефальна ієрархія відповіла, що її не цікавить утвердження благодатності кожного з них, а для них важливо тільки мати молитовне спілкування. Поки що це питання залишається відкритим.

Автокефальний єпископ Генадій Шиприкєвич, що проживав у Констанці в 1945 р. подав заяву місцевому римо-католицькому єпископу, як голова “української автокефальної церкви”, про прийняття його разом з іншими єпископами в лоно римо-католицької церкви. Заява була підписана ним та єпископом Сергієм Охотенком. В результаті єпископ отримав від місцевого римо-католицького єпископа супроводжувальні папери до всіх римо-католицьких єпископів Швейцарії і Північної Італії, в яких йшлося про бажання єпископа Генадія з “української автокефальної церкви” об’єднатися з Вселенською Римською Церквою і висловлювалось прохання сприяти йому на шляху до Риму. Але єпископ Генадій через деякий час після від’їзду з Констанци до Риму опинився в Англійській зоні при митрополитові Полікарпові, а потім перебував у таборі для ДП на Ляймі в Мюнхені і посилено проповідував серед українців переваги Римської Церкви та її єдності. У серпні 1947 р. в українській автокефальній церкві стався розкол. В Ашанфенбурзі (Баварія) відбувся Собор старих липківців, очолюваних єпископом Григорієм Огійчуком з сонму “української автокефальної церкви”, за участі декількох священників і мирян (біля 60 чоловік). На цьому Соборі було ухвалено повернутися до давньої ідеї Липківського — “соборноправності” і засуджувалась ієрархія сучасної УАПЦ в Німеччині за невизнання благодатності архієпископа Іоанна Теодоровича, що перебував в Америці. У відповідь на це був негайно скликаний лже-Собор єпископів “української автокефальної церкви” в Ашаффенбурзі під головуванням митрополита Полікарпа, на якому ухвалили: єпископа Григорія разом з духовенством позбавити сану, а мирян виключити із списку своєї церкви.

Українська автокефальна ієрархія делегувала до Канади єпископа Мстислава Скрипника, начебто для переговорів з архієпископом Іоанном Теодоровичем, щоб він погодився на перерукоположення і, таким чином, став благодатним єпископом. Згідно з іншими даними, єпископ Мстислав повів йому від своєї ієрархії титул митрополита і, слід відзначити, перед цим

єпископ Мстислав на засіданні Собору єпископів посилено і наполегливо агітував визнати архієпископа Іоанна Теодоровича своїм ієрархом у цьому сані. Крім цього, стверджують, що єпископ Мстислав одержав від єпископа Іоанна Теодоровича лист, в якому той запропонував, посилаючись на свій похилий вік, стати його наступником в Канаді, куди і поспішив єпископ Мстислав Скрипник.

Все це чутки. Все сталося інакше і заслуговує особливої уваги. Відомо, що вже в 1932 р. “архієпископ” Іоанн Теодорович переконався сам у неправдивості своїх тверджень про благодатність УАПЦ ієрархії, викладених ним у присвяченій цьому питанню книзі, написаній ще в 1922 р. у Вінниці. Це змусило його звернутись у Варшаву до митрополита Діонісія за клопотанням перед Костянтинопольським патріархом у справі рукоположення його, Теодоровича, у Костянтинополі і призначення на ту ж саму єпархію в Америці, якою він весь час правив. В 1934 р. митрополит Діонісій повідомив “архієпископу” Іоанну Теодоровичу про те, що Костянтинопольський патріарх дав згоду на його хіротонію із наданням права американським єпископам (юрисдикції Костянтинопольського патріархату) здійснити її і тим самим звільнити “архієпископа” Іоанна Теодоровича від подорожі в Європу. Через чотири місяці “архієпископ” Іоанн Теодорович, відповідаючи митрополиту Діонісію, повідомив, що з незалежних від нього причин він не може прийняти хіротонію. Далі він пояснив, що Собор його церкви, який опирається на “соборноправність”, на чолі з Савчуком заборонив його рукоположення. На цьому “Соборі” “архієпископу” Іоанну Теодоровичу було поставлене пряме питання: “Значить, чи нас до цього часу обманювали, стверджуючи, що ви благодатний архієрей?”. Це змусило “архієпископа” Іоанна Теодоровича відмовитись від думки прийняти благодать єпископа Вселенської Православної Церкви.

Українська автокефальна ієрархія у Німеччині на чолі з митрополитом Полікарпом мала ціль проникнути до Канади, і вони вирішили використати “архієпископа” Іоанна Теодоровича. Останній в своїх листах до митрополита Полікарпа неодноразово прохав не висилати до нього єпископа через несприятливий настрій його пастви. Треба сказати, що паства “архієпископа” Іоанна Теодоровича під час останньої війни стала прорадянською під впливом агітації американської преси про героїзм радянської армії. Завдяки цьому вони стали прихильниками “соборноправності” та інших нововведень у церковному житті, які виникли з початку існування радянської влади. Ці настрої пастви у Канаді відомі “українській автокефальній ієрархії” не менше, ніж самому “архієпископу” Іоанну Теодоровичу і, очевидно, вона вирішила використати їх для своїх цілей. На прохання “архієпископа” Іоанна Теодоровича не звернула уваги і в серпні 1947 р. делегувала до Канади свого єпископа-ударника Мстислава Скрипника, який у тому ж місяці через Нью-Йорк прибув до Канади літаком. Єпископ-ударник був зобов'язаний ближче познайомитись з паствою “архієпископа” Іоанна Теодоровича та її керівниками і за нагоди стати їх єпископом. На місці єпископ Мстислав Скрипник з'ясував, що церковні керівники “архієпископа” Іоанна Теодоровича, дійсно, проти хіротонії свого “архієпископа”, що перебував на цій посаді кілька десятиріч. Єпископ Мстислав ближче познайомився з ними, довідався про бажання їх пастви, настрої у єпархії і тоді наважився на авантюру. За його порадою було скликано Собор, який дотримувався “соборноправності”, на чолі з Савчуком, старим діячем в єпархії Іоанна Теодоровича. Савчук з одностайними запитував на Соборі єпископа Мстислава Скрипника, якої він віри і кого сповідує. Єпископ Мстислав відповів: “Сповідую канони і вчення українського автокефального православного Собору в Києві від 1 жовтня 1921 р. і клянусь керуватись ними у своїй архіпастирській діяльності”. Представникам і всім присутнім сподобалась щирість нового єпископа, який був одних з ними поглядів і визнавав церковні нововведення радянської влади. Собор одностайно обрав єпископа Мстислава Скрипника своїм єпископом, передавши йому духовну опіку над своєю єпархією та єпархіальні справи своєї “липківської церкви” в Канаді.

Остання подія не стурбувала “архієпископа” Іоанна Теодоровича і він твердо вирішив прийняти тепер хіротонію від єпископів Костянтинопольського патріархату в Америці, і в цьому напрямку вони дійшли згоди. Таким чином, апостол “липківщини” на Американськ о-му материк у вирішив залишити її як неправославну і з невеликою кількістю вірних із своєї колишньої єпархії став створювати нову єпархію — православну.

Слід відзначити, що “українська автокефальна ієрархія” прикладала зусиль для виїзду за океан і зверталася до всіх представників, що приїжджали у Європу. Вона представляла себе всім, як “єдина істинна православна ієрархія в Європі, яка заслуговує сприяння”. Для переконливості своїх думок вона приводила чисельність своєї пастви у таборах, завербованої з допомогою бандерівського терору.

С. Ранєвський, грудень 1947 р., Баварія

Невдовзі на Американський материк потрапив і митрополит Іларіон Огієнко, який також зупинився в Канаді. Так знову зустрілися давні знайомі: колишній міністр сповідань Директорії проф. Огієнко та ад’ютант Петлюри — Скрипник. Але їхня зустріч не була доброзичливою. Вони стали конкурувати між собою за вплив на українців та очолення Української Православної Церкви в еміграції. Дійшло до того, що вони почали силоміць відбирати парафії один у одного (наприклад, в Онтаріо в 1949 р. “Слово істини” № 12, Вінніпег 1949 р.). Такі міжусобиці продовжувались в США. У Канаді Скрипник “прославився” збиранням коштів на скит-монастир Св. Миколая у Гримсбі, за які побудував для себе і своїх дітей мотель. І ось за це та багато чого іншого мусив утікати звідти.

Згодом прийшло перемир’я і Мстислав з Іларіоном поділили між собою парафії: канадські стали належати Огієнку, американські — Скрипнику.

На надзвичайному Соборі православних українців 8–9 серпня 1951 р. очолити Українську Греко-Православну Церкву у Канаді офіційно запросили митрополита Іларіона Огієнка, а його заступником та другим архієреєм єпископа Михайла (Хорошого). Але для того, щоб очолити Церкву, яка стоїть на платформі липківської автокефалії, Огієнку прийшлося зректися Костянтинопольської юрисдикції, а, значить, і канонічності, що він і зробив. Таким чином, за кордоном виникло чотири ворогуючих між собою українських автокефальних церкви: УАПЦ на чужині, очолювана митрополитом Полікарпом у Європі та Австралії; УПЦ в США, очолювана митрополитом І. Теодоровичем, а згодом і Мстиславом; УГ-ПЦ в Канаді, очолювана митрополитом Іларіоном та “соборноправна” УАПЦ, очолювана митрополитом Огійчуком в США.

Минав час. Жодна Помісна Православна Церква не підтримувала з ними стосунків, та й їм самим набридло зрештою ворогувати, з ініціативи митрополита Іларіона у 1960 р. на Соборі у Вінніпезі було підтримано пропозицію об’єднати три українських Православних митрополії в одну Церкву під головуванням одного первоієрарха, яким було обрано Огієнка. З цим прийшлося змиритися Мстиславу, але це об’єднання залишилося тільки на папері, а уповноваження первоієрарха — фіктивними. Це сталося тому, що ні Скрипник, ні Абрамович, який очолив УАПЦ після смерті П. Сікорського, не хотіли визнавати над собою чинюся владу і залишились незалежними один від одного.

І тому згодом кожен з них став жити сам по собі. Мстислав керував 95-ма парафіями у США та частиною у Австралії з своїм центром у Бавнд Бруці під Нью-Йорком; Іларіон (Огієнко) — 92-ма парафіями у Канаді та другою частиною в Австралії, а послідовники УАПЦ Полікарпа Сікорського частково стали підпорядковуватися Скрипнику, а частково перейшли до Руської Православної Церкви за Кордоном або Московської Патріархії. Після смерті Огієнка у 1970 р. УГ-ПЦ у Канаді очолив митрополит Андрій Метюк, а зараз — митрополит Василь Федак.

Православні українці Канади стали шукати шляхи для входження в Єдину Святу Соборну Православну Апостольську Церкву. Але для цього потрібно було відмовитися від незаконної автокефалії, що і було зроблено на Соборі 1990 року 5–8 липня у Вінніпезі. Собор звернувся до Костянтинопольської патріархії з проханням прийняти УГ-ПЦК у своє підпорядкування і тим самим узаконити своє існування.

Царгород після вирішення певних питань задовольнив прохання Собору, прийнявши УПЦ у своє підпорядкування на правах єпархії свого Патріархату.

УПЦ ж у США залишилась непохитною у своєму неканонічному виборі.

НОВИЙ ПЕРІОД УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ НА УКРАЇНІ

Протягом чотирьох з половиною десятиліть після втечі з фашистами автокефалістів - самосвятів на Україні Православна Церква пережила чимало гонінь та утисків від безбожної комуністичної влади, але духовно вона залишилась єдиною і міцною та в канонічній єдності з Вселенським Православ'ям.

15 лютого 1989 р. у Києві виник “ініціативний комітет відновлення УАПЦ на Україні” на чолі з о. Богданом Михайличком, настоятелем Свято-Успенського храму м. Єлгави Латвійської РСР. Цей комітет розгорнув рух за автокефалію та національне відродження, охоплюючи все нові кола “передової” інтелігенції та політизованого духовенства. Даний рух, подібно до руху за легалізацію УГКЦ, підтримали Народний Рух України, “Меморіал” та інші неформальні рухи. Більше півроку автокефалісти не мали свого храму. Тільки 19 серпня 1989 р. до них приєдналася громада церкви Св. Апостолів Петра і Павла на чолі з прот. Володимиром Яремою у Львові. Вони офіційно заявили про свій розрив з Московською Патріархією і відхід до незаконної УАПЦ. Але це вже був відкритий розкол, і тому, щоб втримати за собою вірних, оправдати свої дії та привернути до себе нові парафії, о. Володимир Ярема почав розповсюджувати ідею автокефалії, яка на його думку та інших може спасти Православ'я на Галичині від експансії Католицької церкви. А через те слід проголосити автокефалію незалежно від її канонічності. Для цього вони вирішили заручитися підтримкою Костянтинопольського Патріарха, до якого звернулися з проханням тимчасово прийняти їх під свій омофор. Мали на меті отримати від нього автокефалію та прикритись, що мають Патріарха не в Москві, а в Костянтинополі. І хоч відповіді не було, о. Володимир Ярема певний час поминав за богослужінням Царгородського Патріарха, а для підвищення свого авторитету розповсюджував слухи, що й отримав від нього Св. Антимінс, якого ніхто так і не бачив. Але в розкольників не було на Україні ще власного єпископа і вони почали його шукати серед ієрархів РПЦ.

Таким і став єпископ Іоанн (Боднарчук), колишній керуючий Житомирською єпархією. Родом він з с. Іване-Пусте Борщівського р-ну на Тернопільщині. З 1949 по 1953 рр. відбував каторгу у Казахстані. Потім, після закінчення Ленінградської Духовної Семінарії та Академії, служив священником у Трускавці на Львівщині. З 1977 року був рукоположений на єпископа і призначений на Житомирсько-Овруцьку кафедру РПЦ. Що ж штовхнуло його на розкол? Відповідь така: особиста образа та амбіції. І сталося це ось як. Єпископ Іоанн послав у Синод РПЦ та до Київського митрополита Філарета прохання перевести його за станом здоров'я у Прикарпатську єпархію, де у нього був у Дрогобичі власний дім. Такими проханнями він засипав Синод. А тому, на основі них та представленого ним медичного заключення і фотографії в голому вигляді, до якої сам (єпископ Іоанн) зробив приписку “Снимок, который, как мне кажется, исчерпывает все вопросы”. Священний Синод 13 вересня 1989 р. вирішив відіслати єп. Іоанна заштат і призначити персональну пенсію, а після одужання мати на увазі подальше призначення його на кафедру. Тоді Боднарчук послав медичне заключення про свою праце-

здатність, але в найближчий час рішення Св. Синоду про його призначення на кафедру не приймалось. Саме в цей час автокефалісти натрапили на єпископа Іоанна, який, вважаючи себе незаконно ображеним, вирішив скористатись моментом і помститися за образу. Перейшовши до УАПЦ, він став її першоієрархом. Крім того 22 жовтня 1989 року, наперекір церковним канонам VIII-го правила III-го Вселенського Собору, 14 Апост., які забороняють безцеремонно втручатися у життя чужої єпархії, самовільно відслужив літургію в церкві свв. апп. Петра і Павла Львівської єпархії і “рукоположив” на диякона Бойка Юрія.

30 жовтня автокефалісти обрали відомого вже нам Мстислава (Скрипника) своїм зверхником, який єп. Іоанна “возвів” у сан архієпископа. 1 листопада Бондарчук заявив телеграмою у Москву, що назавжди вибув з РПЦ. Львівський архієпископ Іриней, духовенство та ченці Почаївської Лаври намагалися надомити його, але безуспішно. На виклик у Синод для розгляду його справи телеграфував двома телеграмами свою відмову. Після цього, відповідно до 31 апостольського правила та 15-го правила Костянтинопольського Двократного Собору з єп. Іоанна знято сан і чернецтво. Прийнято рішення всі священнодії Бондарчука вважати недійсними, хіротонії безблагодатними, церковні розпорядження незаконними. А також було відзначено, що тим клірикам, які мають з ним церковне спілкування, забороняють священнослужіння, а їхні священнодії вважаються без благодатними.

Незважаючи на це, Бондарчук далі проводив свою руйнівну роботу в Церкві. Розкол ширився. Все нові і нові парафії на Галичині переходили в УАПЦ. Саме в цей час шаленіли й уніати, захоплювали православні Церкви, робили насильства. Від них не відставали й автокефалісти.

Під впливом цих подій зародилась ідея канонічної автокефалії на Україні, яка розповсюджувалась серед священиків на Галичині, котрі хотіли бачити в ній рятунок, знайти в ній спокій від гоніння уніатів та місцевої влади. Ці священики і почали вимагати автокефалії у Київського митрополита Філарета і Московського Патріарха. З цього приводу на Архієрейському Соборі 30–31 січня 1990 р. Екзархату на Україні була дана нова назва УПЦ, розширені права внутрішнього управління з створенням свого Синоду.

Між тим, Бондарчук шукав собі другого єпископа, щоб надати вигляду канонічності своїм діям для хіротонії єпископату УАПЦ. Після посиленних пошуків таким став єп. Катакомбної церкви Вікентій Чекалін, з яким Бондарчук протягом 1990 року “нависвячував єпископів” для УАПЦ. Автокефалісти навіть хвалилися цим “духовним” зв’язком з РПЦ за кордоном. Але згодом виявилось, що з диякона Тульської єпархії Віктора Чекаліна ще 15 травня 1986 р. було знято сан за двоєженство, а за розпусту у 1987 р. він був засуджений згідно з 120 ст. УК РСФСР. Після виходу на волю, він проголосив себе катакомбним єпископом. Будучи у США та Канаді, він зустрічався з єпископами РПЦ за кордоном. Але там він проявив себе з негативного боку, (а в одному з храмів вкрав св. Антимінс і Свящ. Сосуди). Повернувшись у Росію, він написав наклепницьку статтю про РПЦ і Московську Патріархію. Саме тоді він і зійшовся з автокефалістами. Після своєї “місії” в УАПЦ авантюрист Чекалін отримав від уніатського митрополита у Львові Володимира (Стернюка) католицьке рукоположення на єпископа і в Москві почав себе видавати за Першоієрарха Російської Католицької Церкви. Така автобіографія одного з “ієрархів” УАПЦ не могла звичайно надати особливого авторитету “хіротоніям” автокефальних єпископів. Ось таким чином з’явилася ієрархія УАПЦ.

Весною 1990 р. помер старенький Патріарх Московський і вся Русь Пімен і на його місце на Помісному Соборі РПЦ обрано митрополита Санкт-Петербурзького Алексія (Рідігера). Незадовго до цього, автокефалісти також скликали свій 1-й собор. На ньому 5–6 червня вони заочно обрали патріархом митрополита Мстислава (Скрипника) з США, а Місцєблостителем Патріаршого Престолу піднесеного до сану митрополита (з титулом “Блаженніший Львівський та Галицький”) Іоанна Бондарчука. Це був найбільший розквіт УАПЦ. Але саме з цього часу і починаються в ній розколи та міжусобиці.

Літом з 27 липня по 6 серпня Україну відвідав Святійший Патріарх Московський і всія Русі Алексій II-й, якого вірні і духовенство радо зустрічали. Правда, його приїзд у Почаївську Лавру була спроба зірвати, але пройшло все благополучно. Тут у Святій Лаврі галицьке духовенство випросило для митрополита Київського титул “Блаженнішого”. 28 жовтня 1990 р. патріарх Алексій знову прибув до Києва і в Софіївському Соборі під час богослужіння надав грамоту самоврядування УПЦ на правах широкої автономії, тобто УПЦ стала входити до складу РПЦ на тих правах, на яких колись вона входила до Константинопольського Патріархату, у Києві зусиллями Руху була спроба не допустити до Софії Патріарха Алексія і навіть спровокована деякими депутатами бійка з віруючими, що зустрічали хресним ходом патріарха.

Тим часом 19 жовтня 1990 р. у Київ прибув Мстислав Скрипник, а 17 листопада в Софії в соборі його зробили патріархом УАПЦ. Але саме з того моменту в УАПЦ почалися сильні непорозуміння. Всупереч статуту УАПЦ, Мстислав призначив Патріаршу Раду зі своїх людей та заснував у Києві Патріаршу канцелярію, куди митр. Іоанн Боднарчук не увійшов, хоч, як вже згадувалось, Всеукраїнський Собор 1990 р. обрав його місцеблюстителем Патріаршого Престолу. На цю посаду Патріарх призначив єп. Антонія (Масендича) — людину без належної богословської освіти та досвіду патріаршої роботи. Йому тоді виповнилось тільки 29 років.

Патріарх Мстислав, проживаючи в Америці, не зміг скористатися своєю владою. Його канцелярія в Києві й Баунд Бруці (США) не згоджувала свої дії. Єп. Антоній єдиноправно керував справами УАПЦ замість Патріарха. З ним не погоджувалися єпископи, зокрема Іоанн (Боднарчук), який продовжував називати себе “Патріаршим місцеблюстителем”. Так УАПЦ розкололася на кілька частин. (“Вісті Рівненщини” за 16 грудня 1994 р. автор Олекса Новак прихильник УАПЦ противник УПЦ-КП, стор.3–6).

12 травня 1991 р. Мстислав усуває Боднарчука і називає його членом КГБ, якого ще у 50-ті роки НКВД завербували під час його каторги у Карлагу в Кінгірі. Але митр. Іоанн далі продовжував служити. Більше того, 21 лютого 1992 року він навіть заборонив під час церковних служб згадувати ім’я Антонія, якого на нараді єпископів 23 січня патріарх Мстислав воззвів у ранг Переяславського і Січевського митрополита і крадькома готувався стати Патріархом України. Але його надії не справдилися, 29 квітня 1992 року він був виведений із складу єпископату УАПЦ.

До того в житті УАПЦ відкрилась цікава річ. У 1991 р. Патріарх Мстислав заборонив Єпископату УАПЦ висвячувати нових єпископів. Для висвятив єпископів у Луцьку і Києві він направив в Україну архієпископа Антонія (Щербу) з США, а висвяту перших єпископів Патріарх вважав неканонічною, і не визнавав її.

ПОЯВА КИЇВСЬКОГО ПАТРІАРХАТУ В УАПЦ

У цей час, митрополит Київський Філарет (Денисенко) первоієрарх УПЦ-МП, не ставши Патріархом у Москві, до чого він прагнув усе своє життя, став подумувати, як ним стати хоча б на Україні. За таких умов, між УАПЦ (митрол. Антонієм) і УПЦ (митропол. Філаретом) без відомої й повноважень Патріарха Мстислава та єпископату УПЦ під суворою таємницею відбулися переговори про створення на Україні ще однієї церкви УПЦ Київський Патріархат. Після цього Філарет, зібравши наприкінці 1991 р. єпископів УПЦ, змусив “їх підписати прохання Московському Патріарху і Синоду про надання УПЦ повної незалежності”. А в лютому 1992 року він ще раз зібрав своїх єпископів і змушував їх підписати ще одне ультимативне прохання. Це рішення опротестували три єпископи УПЦ. Донецький Аліпій, Чернівецький

Онуфрій та Тернопільський Сергій, на яких митроп. Філарет розпочав гоніння та цькування. Але на їх захист та проти розриву з РЦП виступили віруючі з Південної та Східної України, всі монастирі та частина Заходу. У зв'язку з цим, духовенство та віруючі УПЦ, щоб висловити своє невдоволення діями митрополита Філарета, відсилали у Москву листи і делегації з різних куточків України.

На Архієрейському Соборі 1–3 квітня 1992 р. у Москві митрополит Філарет (Денисенко) визнавши свою вину в розповсюдженні соблазну на Україні, як в особистому, так і в церковному житті, перед хрестом, Євангелієм і всім єпископатом РПЦ, пообіцяв, що він після повернення на Україну здасть свої повноваження новому обранцеві Архієрейському собору УПЦ, який скличе після повернення у Київ, але не виконав свою обіцянку, і, ставши клятвopoшником, очолив новий автокефальний розкол УПЦ-КП.

Повернувшись у Київ і порадившись з адміністрацією президента України Кравчука, та заручившись підтримкою “рухівців”, митрополит Філарет через пресу і телебачення розтривав про своє “Мучеництво” за незалежність УПЦ. Єпископам він наказав зібратися у себе на Пушкінській, 36. Але за ним пішли лише намісник Почаївської Лаври єп. Яків (Панчук), а згодом і Львівський єп. Андрій (Горак). Інші ж єпископи УПЦ відмовилися його підтримати і 30 квітня 1992 року, зібравшись у Житомирі, висловили йому недовіру, а на Архієрейському Соборі УПЦ у Харкові митрополита Філарета було усунуто з Київської митрополії і заборонено в священнослужінні. Архієрейський Собор обрав нового первоієрарха УПЦ — митрополита Новочеркаського Володимира (Сабодана), якого вже давно чекали на Україні. Але Кравчук та Рада у справах релігій на чолі з А. Зінченком не визнали вільного вибору УПЦ, (ніби вони на це не мали право) і всіляко стали на захист Філарета. Бо Філарет дійсно мав вплив завдяки добрим стосункам з тодішнім президентом Кравчуком і завдяки коштам, котрі він привласнив із бюджету УПЦ (більше 4 млрд. руб. по курсу 1992 року). За підтримки влади він забрав собі також митрополичі покої, Володимирський собор, та інше церковне майно. На його бік стали бойовики УНСО (так звана українська національна самооборона).

25–26 червня на своєму Всеукраїнському соборі Філарет, перерукоположивши (це вже третій раз після Бондарчука і Мстислава) єписковів УАПЦ, проголосив об'єднання УПЦ з УАПЦ під назвою УПЦ-КП на чолі з Мстиславом, а себе проголосив його заступником, якого так і ніколи не визнавав Мстислав. У Церковну Раду ввів нардепів В. Червонія, О. Шевченка, М. Поровського (до цього часу політики ніколи і ніде явно не входили у владні церковні органи!).

Серед представників Вищої церковної Ради були депутати із грекокатоликів, яким, здавалось, не було ніякого діла до УАПЦ, але їх об'єднувало лише вороже ставлення до УПЦ і бажання її знищити. Цим, напевно, можна було пояснити таке спілкування і співробітництво.

Цей акт об'єднання відбувся без відому Мстислава, чільних єпископів УАПЦ, та без жодного єпископа УПЦ, хоч їх збирались кудись приєднувати. Мстислав назвав це об'єднання “горох з капустою”, котре було продиктоване виключно особистими інтересами Філарета і Антонія, тому не є зобов'язуючим для УАПЦ. Скрипник почав вимагати усунення їх зі своїх постів, обурювався, як без його відому, Філарета зробили його ж заступником. Генеральний Прокурор Шишикін опротестував “об'єднавчий собор” як незаконний, але за це був звільнений з посади.

Розуміючи авторитет православних Лавр та монастирів на Україні, Філарет спробував їх підкорити своїм впливом. Для цього він використав Якова (Панчука), котрий управляв Почаївською Лаврою, відкрито не пориваючи зв'язку з Матір'ю Церквою. 4 травня 1992 року на Вознесення єпископ Яків все-таки проявив себе як прибічник Філарета. Він став погрожувати братії ОМОНОМ і сказав, що вразі неприєднання до УПЦ-КП, їх чекає вигнання з Лаври. Але трапилося навпаки. Православний народ та ченці Лаври вигнали зрадника-єпископа.

Деякі єпископи УАПЦ, слідкуючи за розвитком і подіями, розчарувалися у своєму виборі і принесли покаяння, після чого були законно рукоположені на Православних єпископів УПЦ.

За вчинений розкол у Церкві, спокусу та клятвoporушення на Архієрейському Соборі у Москві 11 червня 1992 р. Філарет, а з ним і єпископи, котрі до нього приєдналися — Яків (Панчук), а згодом і Андрій (Горак) були позбавлені священного сану і стали простими ченцями.

Філарет сподівався своїм деспотизмом, грошовитістю та дружбою з президентом Кравчуком створити свою Церкву, задушивши УПЦ. Але сталося по-іншому. До філаретівського КП з УПЦ перейшло небагато парафій, а УАПЦ він розділив на два ворогуючих угруповання. Проти православного духовенства УПЦ почалося цькування і звинувачування їх як ворогів України. У багатьох містах нагло захоплювалися храми за допомогою УНСО та “козачків”, в нардепа Червонія. Депутати Поровський, Гудима та Червоній брали участь в захопленні православних соборів Луцька, Рівного, Тернополя та багатьох інших церков в тому регіоні. При цьому влада завжди була на їх боці, дивлячись на ці злочини крізь пальці. Відсуджені Верховною прокуратурою України храми, що належали Українській Православній Церкві — не повернуті.

Для створення враження про значимість УПЦ-КП Філарет приступив до збільшення своїх єпископів, що проходило не без цікавих пригод, так єпископом на Івано-Франківськ він рукоположив жонатого священика без згоди жінки, що призвело до сімейного скандалу. І такі випадки УПЦ-КП — не одноразові.

Викинутий за борт, “митрополит” Іоанн Боднарчук опублікував від 13 січня 1993 року відкритий лист до патріарха Мстислава, у якому викривав його зрадництво Україні. А саме, зокрема, він згадував, що в кінці грудня 1942 р., за нацьковування німців на Тараса Бульбу — Воровця Військовий СУД УПА виніс Скрипнику вирок смерті. Згадав йому і всі афери до теперішнього часу, включно з матрицями Української Біблії Огієнка, друкарнею та інше.

Бачачи наслідки покаяння 3-х єпископів УАПЦ, Боднарчук вирішив і собі піти їхнім шляхом. Він звернувся з покаянням у Київ і до Синоду в Москву. Йому відповіли, що покаяння приймуть, але у єпископському сані може відновити тільки Помісний Собор за узгодженням з іншими Православними Помісними Церквами. Певний час Боднарчук ще вичікував, писав про КП у надії, що його приймуть в сані митрополита. А так як цього не сталося, то він перейшов до Філарета в УЦП-КП. Після покаяння КП Спиридона Боднарчук прийняв Луцьку і Дрогобицьку кафедри. Восени 1994 року дорогою із Самбора у Луцьку загинув у автокатастрофі.

11 червня 1993 р. трапилась подія, яка вплинула на подальший розвиток життя в автокефальній церкві. В Канаді помер патріарх Мстислав (Скрипник). Скориставшись цим, група противників Філарета на чолі з протоієреєм Володимиром Яремою, Львівським єпископом Петром (колишнім благочинним Почаївської Лаври якого після втечі Антонія до КП Мстислав призначив керуючим справами Київської Патріархії), єпископом Харківським Ігорем, Уманським Михайлом та Луцьким Феоктистом зібрали собор УАПЦ, на якому обрали патріархом протоієрея Володимира Ярему з іменем Дмитрія I-го.

Реакція Київського Патріархату (УПЦ-КП) на цю подію в житті УАПЦ була вкрай негативною. Бо це вибрання патріарха означало продовження розколу в УАПЦ. Більше того, ця подія була трагічною для Філарета і, особливо, тих, хто бажав в ньому бачити “патріарха”, який в цьому званні міг бути більш впливовим у різних політичних авантюрах. Сам Філарет вбачав після смерті Мстислава для себе можливість стати патріархом, як самий гідний кандидат. Але цього не трапилось.

Не пощастило Філарету і на соборі УПЦ-КП 21–24 жовтня того ж 1993 р., на якому мали обрати патріарха для КП. Патріархом, всупереч бажанню Філарета, деяких нардепів із ВЦР, а також президента Кравчука, став В. Романюк.

Шкодував Філарет, що так трапилось, співчували йому друзі та нічого зробити уже не було можливості. Не дивлячись на це, Філарет не втратив своєї значимості для життя УПЦ-КП. Він залишився заступником патріарха з титулом “Блаженніший” і в дійсності керує УПЦ-КП. Володимир Романюк — людина недалеко та слабовольна, є лише маріонеткою в руках всесильного Філарета, який ним керує.

Таким чином, поява двох ворогуючих “патріархів” в УАПЦ загострила протиріччя, які в ній існують. І цього слід чекати, так як т уже сама поява УАПЦ нічого доброго не обіцяла, як свідчить нам історія цього розколу.

Та в цьому немає нічого дивного, бо не на Бога надіялися автокефалісти, а на себе, на своїх політичних вождів, від яких бажать заручитись підтримкою та визнанням законності своїх дій. І для цього релігійне життя УАПЦ переведено в русло політичної діяльності. Тому не дивно, що активна роль в управлінні УАПЦ відведена ВЦР, яка складається з політичних діячів, в минулому — атеїстів. Та це не заважає їм керувати архієреями, використовувати їх на виборах та інше. З цією метою навіть сам “Патріарх” УПЦ-КП Володимир (Романюк) їздив агітувати в різні області за кандидатів у депутати Верховної Ради, які у 1992 р. допомогли йому здобути патріарший сан.

Не ставши патріархом, і не поладивши з Філаретом, третій претендент — Антоній (Масендич), разом з чотирма єпископами КП розкався і повернувся в лоно Православної Церкви.

В історії розколу на Україні відкривається ще одна негативна сторінка у ставленні УАПЦ до інослав'я. Так на своєму 1-му соборі устами делегатів УАПЦ назвала УГКЦ своєю сестрою і подякувала їй та протестанським номінаціям, назвавши їх святими церквами і сестрами: “Ми визнаємо законність вимог нашої Церкви-Сестри, Укр.ГКЦ на те майно, яким вона володіла до березня 1946 р.”. “Віддаємо належне УГКЦ за її духовну, патріотичну і культурну роботу. Ми віддаємо належне Протестантським Церквам, що в найважчих умовах трудилися на ниві поширення Слова Божого і багато зробили для збереження моральних засад нашого народу. Ми впевнені, що кожна з цих Святих Церков вільна нести Христове Благовістя в усіх куточках нашої Батьківщини” (“Вісник” видання УПЦ в Канаді за серпень 1990 р. стор. 7, Вінніпег).

До того ж, первоієрарх УАПЦ Боднарчук заявляв, “що підтримує вимогу легалізації УКЦ і вважає собор св. Юра греко-католицькою святинею, яка повинна повернутися справжнім її господарям” (“Наша віра — Православ'я” видання УАПЦ, Київ 1989 р. №№ 2–3, стор. 2). І це у той час, коли духовенство, ченці Почаївської Лаври та вірні стійко обороняли це споконвічне православне місце, перетворене католиками свого часу у свій центр. Православній Церкві в спину застромили ніж ті, котрі хвалилися, що автокефалія збереже Україну від покатоличення і зупинить відпадиння в унію!

Ще більше своє справжнє лице вони показали під час екуменічної молитви зимою 1995 року. На Водохрище, 19 січня було відслужене освячення води єпископами Юліаном Гбуром — УГКЦ, Андрієм Гораком — УПЦ-КП та Петром Петрусем УАПЦ. А 25 січня до них приєднався ще римо-католицький біскуп — Мар'ян Яворський. У костелі вони об'єдналися в спільній молитві, відслуживши обідницю. Більше того, уже маємо факти об'єднання греко-католиків і афтокефалістів в одну греко-католицьку громаду.

Так утверджують Православ'я на Україні ті, котрі хвалилися, що автокефалія збереже Україну від окатоличення і зупинить відпадиння в унію!

Свято-Успенська Почаївська Лавра
1995 р.

ЗМІСТ

ЛИПКІВЩИНА АБО “САМОСВЯТСТВО”.....	1
СПРОБА УКРАЇНІЗАЦІЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В ПОЛЬЩІ.....	4
ВИНИКНЕННЯ “НЕОАВТОКЕФАЛЬНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКВИ” ПІД ЧАС ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1939–1945 рр.).....	7
УКРАЇНСЬКІ АВТОКЕФАЛІСТИ В ЕМІГРАЦІЇ У НІМЕЧЧИНІ.....	10
НОВИЙ ПЕРІОД УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ НА УКРАЇНІ.....	15
ПОЯВА КИЇВСЬКОГО ПАТРІАРХАТУ В УАПЦ.....	17